

алалією в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. С. 133-136.

6. Шеремет М. К. Логопедія : підручник. К. : Видавничий дім «Слово», 2010.
7. Швидка С. О. Середовище як умова формування пізнавальної діяльності дитини раннього віку. *Вісник Черкаського університету*. 2017. Вип. № 1. С. 136

УДК 376-056.264-053.4:[81'233:004]

Л. Л. Стахова

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач*

*Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

В. С. Шаповал

магістрантка спеціальності

Спеціальна освіта

(Логопедія. Спеціальна психологія)

*Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ ТА АКТИВІЗАЦІЇ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

У статті розглядаються наукові погляди щодо особливостей словника дітей передшкільного віку із загальним недорозвитком мовлення ІІІ рівня; теоретично обґрунтовано застосування інформаційно-комунікативних технологій у роботі зі збагачення та

активізації словника дітей із загальним недорозвитком мовлення.

В статье рассматриваются научные взгляды на особенности словаря детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи ІІІ уровня; теоретически обосновано применение информационно-коммуникативных технологий в работе по обогащению и активизации словаря детей с общим недоразвитием речи.

The article considers scientific views on the features of the vocabulary of preschool children with general speech underdevelopment of the ІІІ level; the application of information and communication technologies in the work on enrichment and activation of the vocabulary of children with general speech underdevelopment is theoretically substantiated.

Ключові слова: загальний недорозвиток мовлення, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), діти передшкільного віку, пасивний та активний словник.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, информационно-коммуникативные (ИКТ), дети дошкольного возраста, пассивный и активный словарь.

Key words: general speech underdevelopment, information and communication technologies, preschool children, passive and active vocabulary.

Постановка проблеми. На сучасному етапі кількість дітей передшкільного віку, що мають порушення мовлення значно збільшилась. Це спричинює в дітей труднощі засвоєння всіх компонентів мовлення, а особливо призводить до збіднення словника та небажання спілкуватися з однолітками та дорослими. Мовленнєві порушення мо-

жуть бути спричинені як внутрішніми (фізіологічні чинники), так і зовнішніми (соціальні чинники) факторами.

Загальний недорозвиток мовлення – це різні складні мовленнєві розлади, при яких у дітей порушено формування всіх компонентів мовної системи, що відносяться до її звукової і смислової сторони, за нормального слуху та інтелекту [8]. Мовленнєвий досвід дітей із загальним недорозвитком мовлення досить обмежений, мовленнєві засоби, якими вони користуються, є недосконалими. Вони далеко не повністю задовольняють потребу усного навчання. Тому розмовне мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення виявляється бідним, обмеженим, тісно пов'язаним з певною ситуацією. Поза ситуацією спілкування воно стає часто незрозумілим. Зв'язне (монологічне) мовлення, без якого не може бути повноцінного засвоєння набутих дітьми знань, або розвивається з великими труднощами, або, взагалі, повністю відсутнє [9].

Дошкільнята із загальним недорозвитком мовлення розуміють значення багатьох слів, обсяг їх пасивного словника близький до норми. Однак вживання слів в експресивному мовленні та актуалізація словника викликають великі труднощі [4]. Розвиток лексичної сторони мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення є дуже важливим напрямом корекційно-розвивальної роботи, адже саме в період передшкільного віку словник розвивається у швидкому темпі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз стану сформованості словника дітей передшкільного віку із загальним недорозвитком мовлення свідчить про істотні відхилення від вікових нормативів, обмеженості словникового запасу, своєрідності його використання, неточності вживання слів (Б. Гріншпун, І. Кондратенко, В. Ковшиков, Р. Левіна, Н. Серебрякова, Т. Філічева, С. Шаховська ін.).

Питаннями формування словника у дітей із загальним недорозвитком мовлення, займалися такі вчені як Н. Жукова, Л. Єфименкова, С. Сазонова і ін.

Багато науковців приділяли увагу розгляду практичних прийомів використання засобів ІКТ в практиці корекційно-розвиткової роботи (М. Шеремет, С. Миронова, О. Кукушкіна, Б. Айзенберг, А. Юдилевич, О. Гончарова, О. Легкий, О. Качуровська, І. Холковська, Т. Королєвська, та ін.).

Мета статті – розглянути засоби ІКТ в корекційно-розвитковій роботі з дітьми передшкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під загальним недорозвитком мовлення у дітей із нормальним слухом і первинно збереженим інтелектом розуміють таку форму мовленнєвої аномалії, при якій порушено формування усіх компонентів мовленнєвої системи, які відносяться як до звукової, так і до смислової сторони мовлення [13].

Це обумовлено тим, що в процесі онтогенезу всі компоненти розви-

ваються в тісному взаємозв'язку, і недорозвинення якогось одного компонента викликає недорозвинення інших компонентів мовленнєвої системи [10].

Третій рівень загального недорозвитку мовлення характеризується наявністю розгорнутого фразового мовлення з елементами лексико-граматичного та фонетико-фонематичного недорозвинення. Діти неточно використовують слова в мовленнєвій ситуації, замінює назву предмета назвою його частини, дій. Наявна велика кількість помилок під час використання прийменників. Розуміння мовлення наближене до норми. Діти дуже часто плутають у складанні фраз причинно-наслідкові зв'язки – послідовність дій [6].

Як зазначає Л. М. Козирєва, діти дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення мають бідний і недиференційований словниковий запас, вони змішують назви подібних предметів, підібраних з певних тем [3].

На думку Р. І. Лалаєвої характерним для дітей із загальним недорозвитком мовлення III рівня є варіативність лексичних заміन, що свідчить про більшу збереженість слухового контролю, ніж кін естетичних образів слів. На основі слухових образів слів дитина намагається відтворити правильний варіант звучання слова. У дітей з нормальним мовленнєвим розвитком процес пошуку слова відбувається дуже швидко, автоматизовано. У дітей із загальним недорозвитком мовлення, на від-

міну від норми, цей процес здійснюється дуже повільно, розгорнуто, недостатньо автоматизовано. Під час реалізації цього процесу дитину можуть відволікати асоціації різного характеру [5].

Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) – сукупність технологій, що забезпечують фіксацію інформації, її обробку та інформаційні обміни (передачу, поширення, розкриття) [12].

Застосування ІКТ в навчально-виховній діяльності – це новітня і актуальна проблема в сучасній педагогіці. На сучасному етапі життя формулює інші вимоги до організації навчальних і корекційних занять в загальноосвітньому дошкільному закладі. Впровадження в атмосферу дошкільного закладу комп'ютерних технологій не має на меті лише формування досвіду роботи з новітніми технічними пристроями. Метою дошкільного виховання є гармонійний і повноцінний особистісний, психологічний, а також пізнавальний розвиток дитини дошкільного віку, освіта і подальший розвиток спрямованої роботи, головних новоутворень віку [2].

До засобів ІКТ можна віднести:

- комп'ютер;
- інтернет;
- телевізор;
- відео, DVD, CD;
- мультимедіа.

Це все дає широкі можливості для комунікації [11].

Успішне формування граматичної будови мовлення у дошкільників – це найважливіша умова для

повноцінного загального психічного та мовленнєвого розвитку. Застосування комп'ютеру мотивує вихованців проявляти свою оригінальність, задавати питання, що, в свою чергу, сприятливо впливає на розвиток мовлення. Це пояснюється наявністю елементів цікавості та гри, що є найсильнішим засобом підвищення мотивації. Увагу дітей привертає новизна даних занять. У групі створюється ситуація реального спілкування, завдяки якій діти прагнуть висловити емоції від побаченого матеріалу своїми словами. Вони з бажанням виконують запропоновані завдання, виявляють стійкий інтерес до нового [7].

Мовлення дитини досить часто супроводжується аграматизмами, односкладними фразами. Недорозвиток мовлення, бідність словникового запасу у дошкільників сприяє відсутності інтересу на заняттях з розвитку мовлення. При цьому навчальна мотивація відсутня. У цьому випадку на допомогу може прийти застосування комп'ютерних технологій, які мотивують дітей. Комп'ютер тут має невичерпні можливості: він занурює дитину в особливу ситуацію гри; освітня діяльність при цьому стає по-справжньому сучасною, більш привабливою, цікавою, змістовною [2].

У збагаченні та активізації словника дітей велику роль відіграє наочність. Вона дає можливість вибудувати логічне та наукове пояснення на заняттях з використанням відео фрагментів. При такій організації матеріалу включаються три види пам'яті дітей: зорова, слухова,

моторна. Необхідність підвищення якості застосовуваного наочного матеріалу – найвагоміша причина, що спонукає до використання комп'ютерних технологій. Вони представляють для педагога інтерес і є додатковим засобом розвитку мовлення дитини. Використання ІКТ доречно на будь-якому етапі вивчення теми:

- при поясненні (введенні нового матеріалу);
- при закріпленні;
- при повторенні;
- при узагальненні матеріалу [7].

Мовлення в процесі ІКТ – це засіб розумових операцій, і при цьому формується самостійна творча діяльність дитини. Позитивні фактори ефективності застосування ІКТ:

- виражене формування у дошкільнят стійкої мотивації і довільних пізнавальних інтересів;
- у дітей збільшується мотивація до навчання на занятті завдяки цікавим мультимедійним ефектам: звуку, рухам, мультиплікації;
- в пам'яті на тривалий термін залишаються отримані знання, їх стає легше застосувати на практиці після короткого повторення;
- відбувається більш тісний контакт з батьками, вони можуть користуватися презентаціями для занять з дітьми вдома. Це сприяє закріпленню знань, які були отримані дітьми на заняттях [7].

Використання комп'ютерних презентацій на заняттях зі старшими дошкільнятами має безліч переваг:

- 1) збільшує пізнавальну актив-

ність дітей і підвищує обсяг вивченого матеріалу;

- 2) сприяє процесу формування взаємодії і нових форм спілкування між дитиною і вихователем;
- 3) використовує наочно-образний тип інформації, яка зрозуміла дітям дошкільного віку;
- 4) сприяє процесу формування навчальної мотивації, підвищує самоконтроль, посидючість;
- 5) формує ефективно засвоєння матеріалу: розвиваються творчі здібності та уява, збільшується словниковий запас, тренується пам'ять;
- 6) сприяє розвитку ефекту біологічно-зворотного зв'язку (миттєва Оцінювання діяльності, контроль за результатом);
- 7) формує позитивний емоційний стан дитини в процесі занять, що є запорукою успіху [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, завдяки використанню інформаційно-комунікативних технологій під час навчання відбувається збільшення ефективності роботи педагога зі збільшення словникового запасу, формування граматичних навичок дітей, що впливає на їх емоційно-мотиваційну ланку мовленнєвої діяльності. За умови систематичного використання в освітньому процесі мультимедійних презентацій в поєднанні з традиційними методами та прийомами навчання і корекції, збагачуються інтелектуальні враження і інтереси дітей, значно підвищується їх мовленнєва активність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильева В. С. Дидактические возможности информационных технологий в процессе логопедической работы по коррекции речевых нарушений у старших дошкольников. *Категория «социального» в современной педагогике и психологии* : материалы 2-й научно-практич. конф. Ульяновск, 2014. С. 24-29.
2. Дорохова И. А. Система работы по использованию информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в образовательном процессе ДОУ для развития ведущих сфер личности детей дошкольного возраста. *Инновационные педагогические технологии* : материалы междунар. науч. конф. Казань : Бук, 2014. С. 79-82.
3. Козырева Л. М. Развитие речи. Дети 5-7 лет. Ярославль : Академия Холдинг, 2002. 160 с.
4. Лалаева Р.И., Серебрякова Н.В. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя). СПб. : СОЮЗ, 2009. 160 с.
5. Лалаева Р.И., Серебрякова Н.В. Формирование правильной разговорной речи у дошкольников. Ростов-н/Д. : Феникс, СПб : Союз, 2004. 224 с.
6. Левина Р. Е. Основы теории и практики логопедии. Москва, 1967. URL: http://pedlib.ru/Books/4/0286/index.shtml?from_page=173 (дата звернення: 10.11.2021)
7. Легачева Е. Н., Кочелакова О. Д. Развитие речи детей старшего дошкольного возраста посредством использования ИКТ технологий. *Молодой ученый*. 2016. № 7 (111). С. 666-669.
8. Логопедия : учебник для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб.

- заведений / под ред. : Л. С. Волковой. 5-е изд., перераб. и доп. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. С. 513-524.
9. Методы обследования речи детей : пособие по диагностике речевых нарушений / под общ. ред. проф. Г. В. Чиркиной. 3-е изд., доп. М. : АРКТИ, 2003. 240 с.
 10. Методичні матеріали з інформатики. URL: <https://ua5.org/svit/281-nformacijn-jj-komunkacijn-tekhnolog.html> (дата звернення: 08.11.2021).
 11. Павлова Н. А. Информационно-коммуникационные технологии в работе с дошкольниками. *Педагогический поиск : творчество, мастерство, качество*: материалы Всерос. научно-практ. конф. Томск: ТОИПКРО, 2015. т. 2. С. 80-84.
 12. Шавло В. І. Корекційно-логопедична робота з дітьми раннього віку. *Таврійський вісник освіти*. 2012. № 4. С. 150-158.
 13. Шеремет М. К. Логопедія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 672 с.

УДК 159.946.3:373.3-056.264

О. В. Суворова

*студентка спеціальності
«Спеціальна освіта. Логопедія»*

О. Б. Белова

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри логопедії та
спеціальних методик
Кам'янець-Подільський національний
університет імені І. Огієнка*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ОПОВІДАННЯ ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ

Стаття розкриває особливості розуміння змісту оповідання дітьми старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. Було з'ясовано, що дітям із порушеннями мовлення притаманні: труднощі в розумінні та засвоєнні вербальної інформації; недостатнє розуміння усного мовлення; низький рівень смислових зв'язків між словами, що призводить до звуження семантичних полів.

Статья раскрывает особенности понимания смысла рассказа детьми старшего дошкольного возраста с нарушениями речи. Было выяснено, что детям с нарушениями речи присущи: трудности в понимании и усвоении вербальной информации; недостаточное понимание устной речи; низкий уровень смысловых связей между словами, приводит к сужению семантических полей.

The article reveals the peculiarities of understanding the content of the story by children of older preschool age with speech disorders. It was found that children with speech disorders have: difficulties in understanding and assimilating verbal